

[អ្នកសម្ភាស៖ សាយ តុលា- អ្នកផ្តល់បទសម្ភាសន៍៖ ប៊ិន សុង]
[Interviewer: Tola Say. Interviewee: Bin Song]

[00:00]

ពេលនេះ ខ្ញុំបានពាក់ទូកអង្កាចរួចហើយ។ ដូចនេះ
ខ្ញុំត្រូវនាបដើម្បីដាក់អណ្តាតរបស់វា។
Now I have already finished making body of Angkuoch. So I need to start filing
in order to attach its lamella.

តើតាត្រូវនាបកន្លែងណា?
Where do you have to file it?

បាន?
What?

តើតាត្រូវនាបកន្លែងណា?
Where do you need to file?

ខ្ញុំនាបកន្លែងនេះសម្រាប់ដាក់អណ្តាត។
I need to file here for putting on the lamella.

[01:43]

ខ្ញុំមិនមានប្រដាប់អារទេ ដូច្នេះ ខ្ញុំត្រូវអារនឹងដៃក្នុងឆាប់។
ខ្ញុំមិនមានរបស់ផ្សេងដែលអាចអារកើត។ ដូច្នេះ ខ្ញុំត្រូវអារនឹងដៃក្នុងឆាប់។
ខ្ញុំនាបសម្រាប់ដាក់អណ្តាត។
I do not have a proper sawing tool, so I need to saw it with this metal file. I do
not have another thing to use instead. So I need to use this metal file. I file to
put its lamella.

[02:08]

ពីមុន តើតាបានបរបៀបនេះ ឬយ៉ាងណា?
Did you also file it like this before?

តាំងពីដើមមក ខ្ញុំតែងតែនាបបែបនេះ
ព្រោះវាគ្មានអ្វីសម្រាប់ធ្វើក្រៅពីដៃក្នុងឆាប់ទេ។ ខ្ញុំធ្វើអង្កាចនេះដោយដៃផ្ទាល់
បើអង្កាចធ្វើតាមតុម្ក ខ្ញុំមិនដឹងដែរ។ ធ្វើអង្កាចនេះដោយដៃផ្ទាល់
មិនមែនធ្វើដោយគ្រឿងម៉ាស៊ីនទេ។
Even earlier, I always filed it like this because there was no another tool aside
from the metal file. I make this Angkuoch with my hands. If Angkuoch has a
template, I have no idea about that. This Angkuoch is made by hands, not a
machine.

[02:52]

អម្បាញ់មិញ តាប្រាប់ខ្ញុំថាបានបង្រៀនស្រីៗ ហើយគេគិតថាវាពិបាក។ ត្រូវដែរឬទេ?
*Just now, you told me that you taught girls [to play Angkuoch] and they thought it
was difficult. Is that right?*

បាន?

What?

*ពេលគាបានបង្រៀនស្រីៗកាលពីជំនាន់មុន តើគាពិបាកបង្រៀនពួកគេដែរឬទេ?
When you taught girls in the past, was it hard to teach them?*

ទេ! វាពិបាកបន្តិចហើយក្នុងការរៀន។ ខ្ញុំត្រូវប្រាប់គេថា ពួកគេត្រូវធ្វើបែបនេះ ឬបែបនោះ។ ពួកគេត្រូវទល់ធ្មេញ។ បើកាលណាដែលខ្ញុំមិនទល់ធ្មេញទេ វានឹងមិនលឺទេ។ ហើយពួកគេក៏ត្រូវរៀននិយាយនឹងក្រឡើត ជាមួយនឹងគល់អណ្តាតផងដែរ។

No! It was a bit difficult [for them] to learn. I had to tell them that they had to do this or do that. They had to hold it [the frame] with their teeth. If they did not, the Angkuoch could not produce a sound. And they had to vocalise using their uvula and their tongue.

[03:36]

*ពេលដែលគេចេះផ្លាស់ហើយ គាត្រូវបង្រៀនគេឱ្យចេះប្រើក្រឡើតទៀត។ ត្រូវទេ?
Once they knew how to play, you had to teach them to use their uvula. Is that right?*

បាទ! ត្រូវបង្រៀនគេឱ្យចេះប្រើ! ឱ្យចេះប្រើសម្តែងតូច សម្តែងធំ និងអណ្តាត! ហើយសម្រាប់មាត់វិញ គាត់ត្រូវគិតថាគាត់ត្រូវនិយាយយ៉ាងម៉េច? ពួកគេត្រូវនិយាយនឹងអណ្តាត មាត់ នឹងក្រឡើត។ មានទាំងបី! ពួកគេត្រូវរៀនទាំងអស់។

Yes! I had to teach them to understand. I taught them to make a small sound, a loud sound and use their tongue! For their mouths, they had to think what words they should speak. They had to vocalise them with their tongue, mouth and uvula. Three! They had to learn all of them.

*ទម្រង់តែចេះ តើពួកគាត់ត្រូវចំណាយពេលយូរប៉ុណ្ណា?
To be clear, for the playing, how long did they take to learn?*

មិនយូរទេ! តែបីបួនថ្ងៃ ពួកគាត់អាចយល់បាន។ ឱ្យតែលឺហើយ ពួកគេអាចយល់បាន។ យូរៗទៅ ពួកគេចេះប្រើកំនិតដោយខ្លួនឯងបាន។ គេអាចចេះប្រើអណ្តាត ធ្មេញ និងកន្តើតរបស់ខ្លួនឯងបាន។ វាមិនយូរដូចរៀនអ្វីផ្សេងទេ។

Not so long! It took them few days to get them to understand. Once the instrument produced a sound, they could understand. After that, they could use their personal initiative to apply that. They could learn to use the tongue, teeth and uvula by themselves. It does not take a long time to learn [to play Angkuoch] like it does other subjects.

[04:38]

*តើគាបង្រៀនតែមនុស្សក្នុងភូមិទេ ឬយ៉ាងណា?
Did you teach people in your village only?*

បង្រៀនតែក្នុងភូមិទេ!
I taught only in my village!

ព្រោះរបស់ដែលគេរៀនចេះហើយ ពួកគេអាចដឹង និងនិយាយដោយខ្លួនឯងបាន។ គេអាចដឹងថា ត្រូវនិយាយបែបណា? គេអាចយល់។
Because once they know how to play, they could understand and communicate in their own way. They could understand how to vocalise.

[05:21]

[ប៊ិន សុង និយាយទៅកាន់ប្រពន្ធរបស់គាត់៖]

[BS talks to his wife:]

ហេតុអ្វីក៏និយាយខ្លាំងម្ល៉េះ?

Why do you speak so loud?

[05:30]

តើគាបានបង្រៀនពួកគាត់ក្នុងអំឡុងឆ្នាំណា?

What year did you teach them?

ខ្ញុំបង្រៀនក្នុងឆ្នាំ១៩៣០។ ខ្ញុំឯឆ្នាំនោះ! មិនមែនទេ! ប្រហែលជាក្នុងឆ្នាំ១៩៦០ ឬ១៩៧០!

I taught them in 1930. Around that year. No! Around 1960 or 1970!

ពេលដែលខ្ញុំអាយុ១១ឆ្នាំ។ ខ្ញុំបានកើតក្នុងឆ្នាំ១៩៤០។

When I was 11. I was born in 1940.

ពេលឆ្នាំ១៩៤០ គាទើបតែកើតទេ?

You were born in 1940.

បាទ! ខ្ញុំទើបតែកើតទេ។ ពេលដែលខ្ញុំអាយុ១១ឆ្នាំ ខ្ញុំចេះប្រើ និងចេះធ្វើអង្កាច។

Yes! I was just born then. When I was 11, I could play and make Angkuoch.

[06:28]

ពេលដែលគាអាយុប្រហែល២០ឆ្នាំ គាបានទៅបង្រៀនគេ។ ត្រូវទេ?

When you turned 20, you started to teach other people. Is that right?

បាទ! ពេលដែលខ្ញុំអាយុ២០ឆ្នាំ ខ្ញុំចាប់ផ្តើមបង្រៀន។ ពេលនោះ

ខ្ញុំចេះមែនទែនហើយ។ ខ្ញុំចេះធ្វើ និងចេះលេងទៀតផង។

Yes! When I turned 20, I started to teach. At that time, I was very clear. I played and made [Angkuoch] well.

[06:48]

ពេលដែលចប់សង្គ្រាម តើគានៅបង្រៀនទៀតដែរឬទេ?

When the war ended, did you keep teaching?

ទេ! វាក្មេងសាលាសម្រាប់បង្រៀនឧបករណ៍នេះទេ។ បើអ្នកណាចង់លេង

ខ្ញុំក៏បង្រៀនគ្នាទៅ។

No! there was no school to teach this instrument. If someone wanted to learn, I could teach it.

ពេលដែលចប់សង្គ្រាមឆ្នាំ១៩៧៩ តើគានៅបង្រៀនទៀតដែរឬទេ?

When the war ended in 1979, did you keep teaching?

អត់ទេ! អត់ទេ! អស់ហើយ!

No! No! No more!

អត់បង្រៀនទៀតទេ?

No longer teaching?

អស់ហើយ! ខ្ញុំឈប់ហើយ។ វាចប់ត្រឹមសម័យនោះ។ នៅទីណាក៏គ្មានដែរ! តាំងពី១៩៧៩!
No more! I stopped it. It was finished in that period. In any place! Since 1979!

តើខ្ញុំចង់ដឹងថា តាបានបង្រៀនកូនចៅទៀតដែរឬអត់?
But I would like to know if you kept teaching your children or grandchildren or not?

អត់ទេ!
No.

អត់ដែលបង្រៀនឱ្យគេលេងទេ?
You did not teach anymore?

អត់ទេ! វាអស់ទាំងអង្គចសម្រាប់ប្រើថែមទៀត។ វាមិនមានអ្នកណាមានទេ។
ខ្ញុំឈប់តាំងពីពេលនោះមក។ តាំងពីសម័យ១៩៧០មក! វាដល់សម័យសង្គ្រាម។
ខ្មែរក្រហមមក! មិនមែនលន់ ណុលទេ! តាំងខ្មែរក្រហមមក វាលែងមានហើយ។
No! Even the Angkuoch no longer existed. No one possessed it. I stopped then. Since 1970! War came. The Khmer Rouge took place! Not Lon Nol! It was the Khmer Rouge so it no longer existed.

[08:00]

បន្ទាប់ពីខ្មែរក្រហមចប់ហើយ តើឆ្នាំណាដែលតាចាប់ផ្តើមធ្វើម្តងទៀត?
After the Khmer rouge collapsed, what year did you restart to make [Angkuoch]?

ខ្ញុំមិនដែលធ្វើទេ។ ទើបតែពេលនេះ! ខ្ញុំមិនដែលធ្វើទេ។
I did not start again. It is just now [that I'm making them]. I did not resume.

ចុះតាថាបានធ្វើម្តងក្នុងឆ្នាំ១៩៩០?
But you said that you did it once again in 1990?

ខ្ញុំធ្វើឱ្យតាម្នាក់នោះ។ ខ្ញុំធ្វើ...
I did, for an old guy. I did...

ឆ្នាំ១៩៩០! ខ្ញុំធ្វើឱ្យតាកង។ តា កង រក្សាទុកបាន។ តាត់ឱ្យខ្ញុំធ្វើតែអណ្តាតទេ។
ទូកនោះជារបស់បុរាណរបស់តាត់។ តាត់អាចទុកបាន។
In 1990, I made Angkuoch for Ta Korng ['grandpa Korng']. Ta Korng had preserved the body of an Angkuoch well. He asked me to make the lamella. That body was his old possession. He was able to keep it.

[08:53]

តើតាត់នៅរស់ដល់សព្វថ្ងៃនេះទេ?
Is he still alive?

បាទ?
What?

តាកង?
Ta Korng?

គាត់នៅរស់ដល់សព្វថ្ងៃ។ តា កង ជាអ្នកប្រាប់ក្រុមស្រាវជ្រាវមុនឱ្យទាក់ទងមកខ្ញុំ។
ពួកគេមកសម្ភាសខ្ញុំបានម្តង។ គេទុកលេខទូរស័ព្ទឱ្យខ្ញុំសម្រាប់ឱ្យខ្ញុំទាក់ទង។
ដោយសារខ្ញុំងងឹត ខ្ញុំធ្វើមិនកើត។ ខ្ញុំមិនធ្វើទេ។ គេបានតែមកខ្ញុំពីរបីដងដែរ។
He is still alive. Ta Korng was the one who told a previous research team to
contact me. They came to interview me once. He left his phone number for me
to contact them. Since my eyesight was not clear, I could not make [Angkuoch
for them]. I could not make it. He called me two or three times after that too.

[09:25]

តើតាកងជាអ្នកតែមកតា?
Did Ta Korng call you?

ទេ! ក្រុមស្រាវជ្រាវជនជាតិជប៉ុន! ពីដើមឡើយ គាត់នៅសៀមរាប
តែពេលនេះគាត់ប្តូរទៅនៅកំពង់ធំហើយ។
No! A Japanese research team! Before, that guy [An Reaksmeay] lived in Siem
Reap province but he has now moved to Kampong Thom province.

តើតាមិនព្រមជួបគេ ឬយ៉ាងម៉េច?
Didn't you agree to meet them?

គេមកជួប និងសម្ភាសខ្ញុំនៅរោងពេញមួយថ្ងៃ។
They came to meet me and interviewed me all day long.

[ប្រពន្ធរបស់ ប៊ិន សុង៖]
[Wife of BS:]

គាត់ថា គាត់ឈប់ធ្វើហើយ។
He said he had already stopped [making Angkuoch].

[ប៊ិន សុង៖]
[BS:]

ខ្ញុំមិនធ្វើទេ ដោយសារខ្ញុំងងឹតហើយ។ ខ្ញុំធ្វើមិនកើតទៀតទេ។ ពេលដែលគាត់ទៅវិញ
គាត់តែមកខ្ញុំពីរដងទៀត។ ខ្ញុំថា ខ្ញុំមិនធ្វើទេ។
I did not make the instrument [for them] because I could not see well. I could
not make it anymore. When he went home, he called me again twice. I told
him that I could not make it.

[10:00]

ហើយមិនដឹងយ៉ាងម៉េច? ពេលដែលសេងទាក់ទងខ្ញុំ ខ្ញុំនឹកឃើញថា
ខ្ញុំគួរតែធ្វើទោះកើត ឬមិនកើត។ យ៉ាងណាកុំឱ្យវាបាត់!
I don't know why - when Mr Seng [Song Seng, member of the research team
for this project] contacted me, I started to think that I should make [an
Angkuoch] whether it were playable or not. To make sure it [the knowledge] is
not lost!

មាននិស្ស័យជាមួយបងសេងទេដឹង?
Maybe it was your fate with Mr. Seng?

មាននិស្ស័យបានជាអញ្ចឹង! [សើច...!]
I had fate with him! [Laughs...!]

គាត់ថា គាត់នៅវត្តបូរណ៍។ តាមពិត គាត់នៅជិតនេះសោះ។ មិនដឹងមាននិស្ស័យអី
បានជាខ្ញុំនឹកឃើញថាចង់ធ្វើ។

He [Seng] told me that he is based in Wat Bo monastery [in Siem Reap town].
In fact, he lives so close to here. I am not sure what that fate is that made me
think I should do it.

[10:41]

អញ្ចឹងតាំងពីឆ្នាំ១៩៩០នោះមក តាមិនដែលធ្វើអង្កាចម្តងទៀតទេ?
Since 1990, you have not made an Angkuoch?

បាទ! ខ្ញុំមិនដែលធ្វើទៀតទេ។
That's right! I did not make one again.

ចុះតាថា តាមានស្នប់ភ្លើង?
But you said that you had a fire pump?

មានអី! ខ្ញុំមិនធ្វើទៀតទេ។ ពេលដែលខ្ញុំមកទីនេះ ខ្ញុំដំដែក ដំកាំបិត និងដំជ្រាក់។
តែខ្ញុំមិនធ្វើអង្កាចទេ ដោយសារគ្មានអ្នកណាប្រើ។ គេឈប់ប្រើអស់ហើយ។ ពីមុន
ខ្ញុំដំទាំងអស់។ ខ្ញុំធ្វើ។
No more! I stopped making it [Angkuoch]. When I came [to live] here, I
pounded metal, made knives and made long knives. But I stopped making
Angkuoch. The reason was no one uses them. They all stopped. Before, I
pounded and I made them.

តាឆាប់ដល់ពេលណា? តើតាឆាប់ដល់ពេលណាទើបប្រើការបាន?
How long do you file the metal for? When is it ready?

ម៉េច?
What?

តើតាឆាប់ដល់ពេលណា?
How long do you continue filing it?

បានហើយ!
It's done now!

បានហើយ?
Done now?

ប៉ុណ្ណោះបានហើយ! ចាំស្អែក ចាំខ្ញុំធ្វើអណ្តាត! ខ្ញុំធ្វើតែប៉ុណ្ណោះទេ។
It is done now. Tomorrow I will make the lamella. I will only do this much
today.

ហេតុអ្វីបានជាមានតូច មានធំ?
Why are some [Angkuoch] small? And some big?

ស្រេចចិត្តដែលចង់ធ្វើ! វាគ្មានពុម្ពទេ។ ខ្ញុំចង់ធ្វើតូចក៏បាន ធំក៏បាន។
It depends on what you want. There is no template. I can either make them
small or big.

[11:41]

ចុះសម្លេងវាដូចគ្នាដែរឬទេ?
Do they produce the same sound quality?

សម្លេងលីដូចគ្នា! តែលីតិច និងលីខ្លាំង! ពេលដែលធ្វើត្រឹមត្រូវ
អង្កួតតូចអាចលឺជាងអង្កួតធំ។ វាមិនកំណត់ទេ។
It sounds the same [quality]. Some sound small and some sound loud! If it is properly made, a small Angkuoch could sound louder than a big one. It is not dependant [on size].

ធ្វើយ៉ាងណាត្រូវ? ហើយធ្វើយ៉ាងម៉េចខុស?
How do you recognise when it is correctly made? Or incorrectly made?

បាន?
What?

ធ្វើយ៉ាងត្រូវ? ហើយធ្វើយ៉ាងម៉េចខុស?
How do you recognise when it is correctly made? Or incorrectly made?

វាមិនមានត្រូវ ឬខុសទេ។
Some are well made and some are not.

ចុះតើមានខុស មានត្រូវ?
But you said that some are well made and some are not?

បើធ្វើបានល្អ វាលឺល្អខ្លាំងជាង។ ទាល់តែកន្លែងនេះកិបជិតដែរ!
ប្រសិនបើវានៅប្រហោង វាក៏មិនលឺដែរ។
If it is well made, it sounds loud. Only if this spot is closed tightly. If it doesn't close well, it won't produce a good sound either.

កិបយ៉ាងម៉េច?
What's closed?

ប្រហោងត្រង់នេះ! ទាល់តែវាកិបល្អ ទើបលឺខ្លាំង!
The gap here! If it is closed, it can produce a good sound.

ទាល់តែកិប?
Only if it is closed?

បាន! ទាល់តែវាកៀកគ្នាខ្លាំង! កាលពីពេលភ្នែកខ្ញុំក្តី ទាល់តែចាក់សក់ទៅលែងរួច
ទើបខ្ញុំប្រើការបាន។ រាល់ថ្ងៃនេះ ខ្ញុំធ្វើបែបនោះមិនបានទេ ព្រោះខ្ញុំងងឹត។
Yes! only if it is almost closed. When I could see well, I would make it so that a hair could not be put into that gap. Nowadays I cannot do that because I cannot see clearly.

[12:35]

សូមតាមរយៈរបៀបរាប់ឈ្មោះឧបករណ៍ដែលយកមកធ្វើអង្កួតនេះ!
Please kindly describe all the tools you use to make this Angkuoch!

ណា?
Which one?

នេះ!

This one.

នេះ? នេះជាអង្កួច។
This? This is Angkuoch.

*ចុះរបស់ដែលមានដងនោះ?
How about the thing that has a handle?*

នេះ? នេះជាដែកឆាប។
This? This is a metal file.

*សូមតាមដឹងរៀបរាប់ទាំងអស់មក!
Please kindly tell me all!*

នេះជាដែកឆាប។ នេះជាដង្កាប់សម្រាប់ចាប់។ នេះជារណាដែក។ ខ្ញុំប្រើវាសម្រាប់អារ។
This is a metal file. These are pliers. This is a metal hacksaw. I use it to saw.

[13:06]

*អារអ្វី?
Saw what?*

អារដែកដើម្បីធ្វើទូកអង្កួច! នេះជាកាំបិតសម្រាប់វាយវាមិនឱ្យកិបក្តា។ សម្រាប់គាស់!
នេះជាញញួរសម្រាប់ដុំ។ ខ្ញុំដំពេលដែលធ្វើទូកអង្កួច។ ឧបករណ៍!
Saw the metal for making the body of the Angkuoch! This is a knife for
pounding the body of the Angkuoch. This is a big hammer. For digging up! I
use it when I pound the body of Angkuoch. A tool!

[13:28]

*ចុះរបស់ដែលមានដងច្រើននេះ? មានតូច មានធំ?
How about that that hand-held thing? Some small and some big?*

នេះ?
This?

*ចាស!
Yes!*

របស់នេះក៏ដូចគ្នាដែរ! វាជាដែកឆាប។ នេះក៏ជាដែកឆាប។ នេះក៏ជាដែកឆាប។
នេះក៏ជាដែកឆាបដូចគ្នា។
This instrument is also the same [as that one]. It is a metal file. This is also a
metal file. Also a metal file. It is the same.

*ហេតុអ្វីបានជាមានតូច និងធំ?
Why some are small and some are big?*

វាមានតូច និងធំ។ វាមិនប៉ុនគ្នា។
There are small and big ones. Their size is not the same.

*តើប្រើដែកឆាបតូចសម្រាប់ធ្វើអ្វី? និងដែកឆាបធំសម្រាប់ធ្វើអ្វី?
When do you use the small metal file? And when do you use the big metal file?*

ដែកឆាបធំប្រើសម្រាប់ឆាបរបស់ធំ និងរបស់តូចប្រើសម្រាប់ឆាបរបស់តូចដូចនេះ។
ដែកឆាបធំប្រើសម្រាប់ឆាបអ្វីក៏បាន តែបើយកមកឆាបក្រុងកន្លែងនេះ
ខ្ញុំឆាបមិនបានទេ។ អញ្ចឹងហើយបានជាវាមានតូច និងធំ។
ខ្ញុំទិញសម្រាប់តម្រូវទាំងអស់។ ឱ្យវាគ្រប់គ្រាន់!

The big metal file is used to file a big metal piece and small metal file is used for a small metal piece. The big file can be used to file anything. But if you take the file here, it is not so usable. So there are small ones and big ones. I brought them all in preparation. So that there are enough!

[14:10]

តើតាធ្វើឧបករណ៍នេះដោយខ្លួនឯង? ឬមួយតាទិញមកពីគេ?
Did you make this tool by yourself? Or did you buy it from someone else?

ខ្ញុំទិញគេ។ ខ្ញុំទិញគេទាំងអស់។ ខ្ញុំមិនបានធ្វើដោយខ្លួនឯងទេ។ មួយនេះខ្ញុំទិញគេ!
មួយនេះក៏ខ្ញុំទិញគេ! ខ្ញុំទិញគេទាំងអស់។
I bought it from others. I bought them all. I could not make these tools by myself. This one, I also bought. This one, I also bought. I bought them all.

មានរបស់ណាដែលតាធ្វើដោយខ្លួនឯងទេ?
Is there anything that you made by yourself?

បាន?
What?

មានរបស់ណាដែលតាធ្វើដោយខ្លួនឯងទេ?
Is there anything that you made by yourself?

អត់មានធ្វើដោយខ្លួនឯងទេ!
Nothing is made by myself.

ចុះកាំបិត?
How about that knife?

ខ្ញុំធ្វើមិនកើតទាំងអស់។ សើច...! កាំបិតនេះក៏ខ្ញុំទិញគេដែរ។
I could not make it. [Laughs...!] I also bought this knife.

កាលពីដើម ខ្ញុំមានស្នប់ ខ្ញុំអាចធ្វើដោយខ្លួនឯងបាន។ អាចធ្វើដោយខ្លួនឯង!
Before, I had a fire pump. I could make it by myself. That I could make by myself!

តែរបស់ទាំងនេះ ខ្ញុំទិញពីគេទាំងអស់។ បើបែបនេះ ខ្ញុំអាចធ្វើដោយខ្លួនឯងបាន។
However, I bought all these things from others. If it were like this, I could make it by myself.

[14:50]

ចុះតាប្រាប់ខ្ញុំថា ពីមុនអ្នកខ្លះដុត និងអ្នកខ្លះអារនៅ។ សូមពន្យល់!
But you told me that some heated and some saw the raw metal. Could you explain to me more?

គេដុត និងដំ។ បើដុតដំ ខ្ញុំត្រូវមានស្នប់ភ្លើង។ បើមិនមានទេ... កាលពីដើមឡើយ ពេលដែលខ្ញុំមិនទាន់មានស្នប់ ខ្ញុំដុតភ្លើង និងផ្លុំតាមធាងល្អុង។ ពេលដែលផ្លុំរួចហើយ ខ្ញុំដំ។

They heated and pounded. I have to have a fire pump. If I do not have one... when I no longer had a fire pump, I burned and blew through a papaya stem. After blowing, I pounded.

ផ្លុំយ៉ាងម៉េច?
How?

ខ្ញុំត្រូវផ្លុំវាឱ្យក្រហម និងឱ្យវាឆេះ។ ខ្ញុំដាក់អង្កួតនេះដុតទៅ រួចហើយខ្ញុំផ្លុំ។ ពេលដែលអង្កួតប្រែក្រហម ខ្ញុំដំវា។

I had to blow it until it heated. I had to heat it and blow [through the papaya stem]. When it got red [became hot], I pounded it while it was hot.

មានន័យថា តាងាក់ដំដើកភ្លើងជិត ហើយតាងាក់តាមធាងល្អុង?

So you got the burning coal [from the fire] and you blew through the stem of the papaya?

ទេ! ខ្ញុំផ្លុំតាមធាងល្អុងវែង។

I blew through the stem of a papaya.

[15:29]

តែដាក់ដាក់ដំដើកភ្លើងជិតអង្កួតមែនទេ?

But did you put burning coal close to the Angkuoch?

ខ្ញុំដុតអង្កួតនេះ។ ហើយខ្ញុំយកដង្កាប់ទៅចាប់។ បើចាប់នឹងដៃយ៉ាងម៉េចបាន?

I heated that Angkuoch. Then I used a pliers to get it back. How could I get it with my hands?

ខ្ញុំមានដង្កាប់វែងប្រវែងនេះ តែពេលនេះខ្ញុំមិនដឹងថាបាត់ទៅណាទេ?

ដង្កាប់សម្រាប់ចាប់ដែកដុត! ប្រសិនបើខ្ញុំដុត ខ្ញុំត្រូវមានដង្កាប់។

បើដុតអត់មានដង្កាប់ ខ្ញុំចាប់យ៉ាងម៉េចកើត? បើវាប្រវែងនេះ

តើខ្ញុំចាប់យ៉ាងម៉េចកើត?

I had pliers that were this long, but I am not sure where they've got to. Pliers to hold the hot metal! If I heat it, I have to have pliers. If I didn't have pliers, how could I hold it? If it were just this long, how could I use it?

[15:56]

រវាងការដុត និងអារនៅ មួយណាល្អជាង?

Between heating and sawing the raw metal, which one is better?

រវាងការដុត និងអារនៅ ការដុតប្រើពេលលឿនជាង! បើនិយាយរឿងល្អ ឬមិនល្អ វាដូចតែគ្នាទេ។ គ្រាន់តែវាលឿនជាង។ ហើយការពាក់នោះក៏ស្រួលជាងដែរ!

បើនិយាយរឿងល្អ ឬមិនល្អ វាដូចតែគ្នាទេ! អាស្រ័យលើការឆាប់! អាស្រ័យលើអ្នកធ្វើ!

Between heating and sawing raw metal, the heating is faster. If you want to know whether it is good or not: it is the same. It is just faster. The bending process is also easier. If you want to know whether it is good or not, it is the same. It depends on the filing process. Depends on the maker as well!

[16:24]

ការធ្វើនេះមានការលំបាកច្រើនណាស់។ មួយខ្ញុំធ្វើតាមរបៀបដែលគ្មានភ្លើង!
ពេលដែលអត់ភ្លើង វាមិនក្តៅ ហើយខ្ញុំក៏មិនមានពងដែរ ពងជើងដែរ។
ធ្វើតាមលំអាន តែរៀងឡើយបន្តិច! នឿយក្នុងការវាយ!

There are a lot of challenges in the making process. This is a technique without heating the metal. When there is no fire, it is not hot, so my hands and legs will not be singed either. I do it like this but it is a bit tiring. Tiring to make it!

[16:47]

ពងដៃដៃវ?

Your hands get singed?

ពេលដែលក្តៅ ខ្ញុំអាចមានពងដែរ។ ពេលខ្លះ ខ្ញុំក៏រលាកដៃដែរ។
នេះបើខ្ញុំធ្វើដោយគ្មានដង្កាប់វែង។ តែបើមានដង្កាប់ វាមិនអីទេ។ ថ្ងៃនេះ
ខ្ញុំចប់តែប៉ុណ្ណោះហើយ។ ចាំស្អែក ខ្ញុំនឹងដាក់អណ្តាត។

When it is hot, my hands are more likely to get singed. Sometimes my hands would get singed. This is if I made it without long pliers. If the pliers are long, it would be okay. I am done for today. Tomorrow I will attach the lamella.

[17:10]

ទម្រាំតែបានអង្គចម្អុយ តាត្រូវធ្វើការលំបាកណាស់។ តើហេតុអ្វីបានជាតាធ្វើពេលនោះ?
To make one Angkuoch, you have to go through a lot of challenges. What pushed you to do it back then?

វាពិបាកណាស់! វាមិនស្រួលទេ។ បើអ្នកមិនដឹង គេធ្វើមិនកើត។ ហើយខ្ញុំដែលដឹង
ខ្ញុំអាចធ្វើវាបាន។

It is very difficult. It is not easy. If you don't know how to do it, you would not think people can make it. As for me who knows the process, I can do it.

[17:26]

ភាគច្រើន តើនរណាដែលពឹងឱ្យតាធ្វើ?
Most of the time, who asked you to do it?

បាន?
What?

ភាគច្រើន តើនរណាដែលពឹងឱ្យតាធ្វើ?
Most of the time, who asked you to do it?

កម្រមានអ្នកមក! មានតែពីរនាក់! មានតែជនជាតិទេដែលមកស្រាវជ្រាវ! បើខ្មែរ
មិនមាននរណាស្រាវជ្រាវទេ! ខ្ញុំមិនដែលឃើញគេមកស្រាវជ្រាវពីរបស់បុរាណ។
ខ្ញុំមិនដែលសួរលី។ មិនដែលសួរលី! មានតែជនជាតិទេដែលស្រាវជ្រាវឧបករណ៍ខ្មែរ
ហើយតើខ្មែរធ្លាប់មានអ្វីខ្លះ? គេចេះតែស្រាវជ្រាវរក។

Not many. Only two people! Only foreigners who come to do research! As for Cambodians, no one does it. I have never seen any Cambodian come to research about Khmer classical instruments. I have never heard of that. Never heard! Only foreigners do research on Khmer instruments and figure out what Cambodians used to have. They keep researching.

[18:08]

និយាយពីអង្គុច តើវាមានភាពខុសប្លែកគ្នាទេរវាងសម័យមុន និងឥឡូវ?
To mention about Angkuoch, is there any different between Angkuoch in the past and now?

ពីមុនគេលេងច្រើន?ឥឡូវគេមិនសូវលេង?
And before, people played a lot, and now they don't?

វាមានភាពខុសគ្នា។ សម័យមុន មានគេលេងច្រើនណាស់។ សម័យនេះ គ្មានអ្នកណាលេងទេ។ អត់សោះ!
It is different [now]. Before there were a lot of people who played it. In this generation, no one plays it. Completely!

មានតែភូមិព្រះដាក់មួយទេដែលមានអង្គុចប្លូស្សី! មិនមែនព្រះដាក់ទេ! ស្រះស្រង់!
តាំងតែដើមមក ភូមិនោះលេងតែអង្គុចប្លូស្សី។
*Only people in Preah Dak have Angkuoch Russey! Not Preah Dak - Sras Srang!
For a while, people in that village have played Angkuoch Russey.*

[18:41]

កាលពីដើម រវាងអង្គុចដៃក និងអង្គុចប្លូស្សី តើគេចូលចិត្តលេងមួយណាជាងគេ?
Between Angkuoch Daek and Angkuoch Russey, which one did people like to play most?

មានតែខាងស្រះស្រង់ទេដែលចេះ! ពេលដែលខ្ញុំឃើញរបស់គេ ខ្ញុំពិនិត្យ និងរៀនធ្វើដោយខ្លួនឯង។ ស្នែងក៏ខ្ញុំចេះធ្វើ! ស្នែងសម្រាប់ផ្លូវ! ខ្ញុំក៏ចេះធ្វើដែរ។
Only people in Sras Srang know [about Angkuoch Russey]! When I saw their instrument, I checked and started to make it by myself. I could make even Snaeng [instrument made from buffalo horn]! Snaeng to play! I could make it.

ចេះធ្វើ?
Do you make it?

ខ្ញុំចេះធ្វើដែរ។
I know how to make it.

ចេះលេងឬអត់?
Do you play it as well?

ពេលដែលខែច្រូត យប់ឡើងមានគេចាំចម្ការ...អ្នកទាក់ដំរី! អ្នកទាក់ដំរីស្នែងនោះ។
During the harvesting season, there were people who guarded their farm at night. Elephant hunters! Elephant hunters used it [snaeng] to trap elephants.

ស្នែងអាចលឺប្រហែលបី ទៅបួនគីឡូ!
The sound of the horn could be heard for three or four kilometers!

ស្នែងអ្វី?
What horn?

ស្នែងក្របី!
Snaeng [instrument made from buffalo's horn]!

តើគេចេះផ្លូវដែរឬទេ?

Do you play it?

ចេះ
Yes, I do.

តើចេះផ្លូវដែរ?
You play?

ខ្ញុំចេះផ្លូវដែរ។ លេងឧបករណ៍នោះ ខ្ញុំត្រូវបីក និងផ្លូវ។ គេហៅវាថា «ស្នែង»។
I play. To play that instrument, I have to inhale and blow wind into it. It is called 'snaeng'.

[19:44]

តើតើចេះលេងអ្វីខ្លះ? សូមតាមប្រាប់ឱ្យអស់មក!
How many instruments can you play? Please describe all!

ខ្ញុំចេះផ្លូវស្នែង ខ្លយ ទ្រ ចាប៊ី! ខ្ញុំចេះតែលេងឱ្យវាលឺ។ ខ្ញុំមិនចេះបទបែបអីទេ។
ខ្ញុំរៀនដែរ តែប្រើការមិនបាន។ ទ្រក៏ខ្ញុំរៀនដែរ តែខ្ញុំមិនចេះ! ខ្លយក៏ខ្ញុំរៀនដែរ
តែខ្ញុំមិនចេះ!
ខ្ញុំរៀនទាំងអស់។ បើនិយាយពីការធ្វើ ខ្ញុំចេះទាំងអស់។ ខ្លយក៏ចេះ!
I play snaeng, khloy [flute], tro [Khmer fiddle] and Chapey [lute]. I can make them produce a sound. I do not know the rhythms [pieces]. I learned those as well but it did not work out well. I learned tro but I could not play it. I learned khloy, but I could not play. I learned them all. As for the making, I can make them all. Even khloy!

តើតើចេះធ្វើចាប៊ីទេ?
Can you make Chapei?

ខ្ញុំមិនចេះធ្វើតែចាប៊ីទេ។ ខ្ញុំនឹកឃើញថា ខ្ញុំមិនចង់ធ្វើអ្វីដែលខ្ញុំមិនចេះ។
I cannot. I thought I should not make what I cannot play.

[20:22]

តើតើរៀនមកណា?
How did you learn?

ពេលដែលខ្ញុំឃើញគេ ខ្ញុំអាចចាប់បាន ហើយខ្ញុំរៀន។
When I watched people make it, I could catch up and learn by myself.

ពេលដែលខ្ញុំឃើញគេ ខ្ញុំរៀនធ្វើដោយខ្លួនឯង។ ខ្ញុំរៀនធ្វើដោយខ្លួនឯង។
When I watched people make it, I learned to make it by myself. I learned to make it by myself.

ខ្ញុំចេះច្រើន។ កាលពីដើម ខ្ញុំធ្វើកាំងពីផ្ទះឡើងទៅ។ ខ្ញុំជាជាងផ្ទះ។ ខ្ញុំធ្វើច្រើនណាស់។
I know a lot. Before, I also built houses. I was a carpenter. I did so many things.

ដែលកើតមកនេះ ខ្ញុំចេះធ្វើទាំងអស់! ខ្ញុំចេះធ្វើតិចៗ។
I could do a lot of things in this life. I could do them a little.

[21:00]

ហើយបើនិយាយពីសម័យខ្មែរក្រហម ខ្ញុំមិនដែលធ្វើកូនចៅគេទេ។
ខ្ញុំធ្វើតែមេភូមិ។

Talking about the Khmer Rouge period, I was not underneath anyone. I was a leader.

ថាម៉េច?
What?

ខ្ញុំធ្វើតែមេភូមិ។ ខ្ញុំមិនដែលធ្វើកូនចៅគេទេ។ ខ្ញុំធ្វើប្រធានគេ។
I have always been a leader. I was not under the others. I was a leader.

សម័យខ្មែរក្រហម?
In the Khmer Rouge period?

តាំងពីសម័យខ្មែរក្រហមរហូតដល់ពេលនេះ! តែខ្ញុំមិនដែលបានកាត់អាវុធទេ។
ខ្ញុំគ្រាន់តែធ្វើមេនៅក្នុងភូមិ។
Since the Khmer Rouge period until now! I have never held a weapon. I was a leader in the village.

ធ្វើម៉េច?
How?

ធ្វើជាមេបញ្ជារគេ! ប្រើគេ! បញ្ជារគេ! ប្រើគេ!
A leader who ordered people! Ordered them to work! Ask people to work!

ប្រើគេឱ្យវាយគ្នាដែរឬទេ?
Ordered them to fight as well?

ទេ! ប្រើឱ្យធ្វើការងារនេះ ការងារនោះ!
No! Ordered them to work on this thing or that thing!

តើតាកាចទេពេលនោះ?
Were you nasty at that time?

អត់កាចទេ! មិនដែលធ្វើបាបបងប្អូនណាទេ! មិនដែលធ្វើបាបអ្នកណាទេ!
មិនដែលសំឡាត់អ្នកណាទេ!
Not nasty! I did not do anything bad to anyone. Never did anything bad!
Never threatened anyone.

ពេលដែលសម័យចប់សង្គ្រាមទៅ គេជម្លៀសខ្ញុំមកទីនេះ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៧
ខ្ញុំចាប់ផ្តើមកសាងវត្ត។
When the war ended, they evacuated me here. In 1997, I started to build the pagoda.

ហេតុអ្វីបានជាគេជម្លៀស?
Why did they evacuate you?

បាន?
What?

គេជម្លៀសតាមកទីនេះដើម្បីអ្វី?
Why were you evacuated here?

ថាម៉េច?
What?

គេជម្លៀសតាមកទីនេះដើម្បីអ្វី?
Why were you evacuated here?

គេជម្លៀសតាមកទីនេះ ព្រោះផ្លូវនោះមានខ្មែរក្រហម។ គេឆ្លងកាត់។
វាជាផ្លូវទៅស្រុក។ វាជាផ្លូវទៅស្រុកអង្គរធំ។ ហេតុនេះហើយ
បានជាគេជម្លៀសខ្ញុំឱ្យមកនៅទីនេះ។
They evacuated me here because there were Khmer Rouge soldiers on the
road where I was living. They came across that way. It was the way for going
back home. It was the road to Angkor Thom. That is why I was evacuated here.

[22:31]

កន្លែងនោះមានរឿងអី?
What happened there?

ជម្រៀសពីព្រះគោចរសមកទីនេះ!
I was evacuated from Preah Kor Chas to here!

កន្លែងនោះមានរឿងអី? ហេតុអ្វីគេមិនឱ្យត្រូវនៅ?
What happened? Why were you not allowed to stay there?

កន្លែងនោះ ខ្មែរក្រហមរស់នៅ។ ខ្មែរក្រហមកាន់កាប់។ ខ្លាច! អញ្ចឹងហើយ
ពួកយើងមកនៅទីនេះ។
The Khmer Rouge soliders were based there. They occupied that place. Scary!
That is why I was moved here.

ឆ្នាំ១៩៨០ហើយនៅមានទៀត?
Did they still occupy there in 1980?

ឆ្នាំ១៩៨៩! ខ្ញុំមកនៅទីនេះ។ ពេលឆ្នាំ១៩៩៧ ខ្ញុំកសាងវត្ត
ហើយខ្ញុំឈប់ធ្វើអ្វីក្រប៉យ៉ាង។ ខ្ញុំទៅនៅកសាងវត្ត។ ពេលនេះ យើងមានវត្តមួយ។
ពេលដែលបញ្ចុះសីមារួច ខ្ញុំទទួលបានមេដាយដែលបំពាក់ដោយ សម្តេច ហ៊ុន សែន។
ខ្ញុំបានទទួលបណ្ណសំរើរ។ តាំងពីពេលនោះមក ខ្ញុំជាគណៈកម្មការវត្ត។
ខ្ញុំដើរធ្វើបុណ្យឱ្យបងប្អូនក្រប៉កន្លែង។ លែងរកស៊ីអ្វីទាំងអស់!
In 1989! I moved here then. In 1997, I built the pagoda and I stopped doing
any job. I built the pagoda. Now we have one pagoda. When it was
inaugurated, I got a medal from Prime Minister Hun Sen. I got a certificate of
appreciation. At that point, I joined a committee for the pagoda. And I went to
build good merit for all other people. I stopped doing any jobs!

ឈប់រករបរអង្កាចហើយ?
You stopped making Angkuoch?

ឈប់រករបរអង្កាច! អ្វីក៏ខ្ញុំឈប់ដែរ! តែខ្ញុំធ្វើនេះ ទុកឱ្យមើល! បានដឹង និងបានលឺ!
Stopped making Angkuoch! I stopped everything! But I do this [make
Angkuoch] for you all to see, understand and listen.

[24:00 – END]